

El context cultural del *Llibre de Fortuna e Prudència* de Bernat Metge i la recepció de l'obra per la crítica

Miquel Marco Artigas
Universidad Nacional de Educación a Distancia (UNED)

El context cultural del *Llibre de Fortuna e Prudència*

L'obra de Bernat Metge, el *Llibre de Fortuna e Prudència* s'inscriu dins del gènere medieval de poesia de disputa entre Fortuna i Filosofia, prolíficament conreat en aquella època. Respon fonamentalment al gènere que Max von Manitius, a la seva obra, *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters*, classifica com a *Altercatio fortunae et philosophiae*.¹ No obstant això, cal matisar que entre l'obra del nostre autor i el gènere de debat al·legòric s'estableix una diferència significativa: al *Llibre de Fortuna e Prudència* és el jo-narrador i protagonista qui discuteix amb cadascuna de les al·legories, mentre que en les obres d'*altercatio*, el debat s'estableix directament entre Fortuna i Filosofia.²

A l'obra de Boeci, *De Consolatione Philosophiae*, d'influència cabdal en el *Llibre de Fortuna e Prudència*, el narrador-protagonista no dialoga directament amb Fortuna. Aquesta, a més, no parla per si mateixa; és Filosofia qui exposa els seus pensaments i descriu el seu caràcter. Tanmateix, a l'*Elegia* de Settimello, una altra font d'influència en l'obra de Metge, concretament al llibre II, Fortuna discuteix agrament amb el narrador-protagonista sobre les injustes injúries i la inútil rebel·lió del poeta enfront de l'imperi universal i inexorable de Fortuna.

La condició de funcionari de la Cancelleria va permetre Metge conèixer la tradició literària sobre Fortuna que, des dels clàssics, passant per Dant, Petrarca i Boccaccio, arriba a finals de l'Edat Mitjana. El seu llibre representa la contribució catalana al molt tractat tema de Fortuna en el món de les lletres medievals europeu-occidentals.³

El context cultural en el que apareix l'obra és força complex.⁴ El darrer terç del segle XIV és una època en què la Corona d'Aragó acusa canvis de mentalitat a les lletres. S'hi distingeixen dues tendències culturals entre els grups d'intel·lectuals. Per un costat, trobem la tendència d'influència provençal, representada per Jacme March i Lluís d'Averçó, basada en conceptes trobadorescos procedents del Consistori de la

¹ Lola Badia considera que l'obra de Metge s'inciu dins d'aquesta classificació feta per l'erudit alemany. (Badia 1984, 44).

² Per aquest tema *Vid.* Butiñá 1993d, 209-29.

² Per aquest tema *Vid.* Butiñá 1993d, 209-29.

³ Aquesta és la conclusió de Nepaulsingh en el seu estudi sobre la tradició literària de Fortuna i el *Llibre de Fortuna e Prudència*. (Nepaulsingh 206)

⁴ Des d'un punt de vista polític-social, els darrers vint anys del segle XIV també foren força agitats. Fallides bancàries, problemes econòmics i compressió dels salaris comportaren un neguit social i van fer aparèixer signes inequívocs de malestar general. Per a un coneixement més ampli d'aquest període i d'aquests fets, *Vid.* Carrère II, 153-76.

Gaia Ciència, epígon de la *Companhia de Tolosa* i de gran tradició a la poètica catalana. Per l'altre, una tendència italianitzant, de caire humanista, basada en els preceptes, principalment, de Boccaccio i Petrarca.

Metge, gran prosista i pensador profund, que com a escriptor atorga al contingut tota la importància del text literari, parodia en diverses obres –*Sermó* i *Llibre de Fortuna e Prudència*– aquests poetes oposats al seu concepte d'estètica literària.⁵

Diferents traduccions d'autors clàssics, Lucà, Sèneca, Tit Livi al català demostren l'interès de la corona d'Aragó, –concretament, els monarques Pere III i el seu fill Joan I–, al llarg del segle XIV, per l'antiguitat clàssica.

El rei Pere fou protector d'escriptors, com per exemple, de Francesc Eiximenis; creà les condicions necessàries a la Cancelleria per fomentar l'interès per la literatura, la història i la poesia i també va promoure la cultura.⁶

Joan I coneixia el llatí i el grec; molt interessat per la cultura i gran apassionat dels Jocs Florals.⁷

Aquests perfils dels monarques no demostren un traç humanista però sí que encapçalen una nova mentalitat a les lletres catalanes.⁸

També fou important la tasca realitzada per Juan Fernández de Heredia, Maestre de Rodas,⁹ governador d'Avinyó (1356-76), que portà a terme diverses traduccions d'obres llatines al francès i a l'aragonès. Durant la seva estància a la cort papal pogué conèixer Petrarca. La seva feina com a traductor fou coneguda a la Península i a Itàlia. Mantingué contacte epistolar amb humanistes italians. L'any 1390 Coluccio Salutati s'adreçà a ell per demanar-li la seva versió de Plutarc.

La situació geogràfica de la Corona catalano-aragonesa fa que, ja des de finals del segle XIII, es mantinguin relacions polítiques, econòmiques i culturals amb Itàlia a través de Sicília.¹⁰ En el següent segle s'obra la via d'Avinyó i, en el Quatre-cents, la

⁵ El propi Metge redactà la carta el 1396 mitjançant la qual el rei Joan I demana als Consellers de Barcelona que en aquell mateix any tornin a celebrar la festa de la Gaia Ciència. És interessant observar en quins termes redacta Metge la carta: "Així com és la Gaia Ciència, la qual poden convingentment saber homes il·lustrats e en aquella adelitar-se e moltes vegades aconseguir-ne profit, car és fundada en rectòrica per la qual, mesclada ab saviesa (car en altra manera fort poc val), s'haja seguit gran honor e profit a moltes universitats e persones singulars en lo món, segons que els llibres historials testifiquen e experiència cada jorn ho mostra".

⁶ Conegut és el fet del rei Pere que donà la biblioteca al monestir de Poblet. El manuscrit reial de donació mostra l'admiració i imitació dels clàssics antics. Aquest fet passarà a ser costum en els preàmbuls de la Cancelleria i un hàbit de l'oratoria parlamentària. El capítol vuit del *De coniuratione Catilinae* de Salusti es reproduïx literalment en aquest document de cessió de 1380. El rei Pere té la idea que han d'estar en un mateix lloc els ossos i els escrits relatius a fets gloriosos de la Corona d'Aragó. (Butiñá 2002, 96).

⁷ Per un major coneixement dels fets culturals d'aquests monarques, *Vid.* Miguel 15-19, i també, Rubió i Balaguer 30-33.

⁸ Francisco Rico comenta que no es pot parlar d'humanistes però sí que es pot parlar de prehumanisme o prerenaixement quan hi ha una conjuntura com la que hem trobat, on lletraferits medievals s'interessen pels primers fruits d'humanisme italià. (Rico 1983, 262)

⁹ A Batllori 1994, 75, es troba un estudi força complet del Maestre de Rodas.

¹⁰ Per a conèixer amb detall aquests fets, *Vid.* del Treppo 130-277.

conquesta de Nàpols, encapçalada pel rei Alfons el Magnànim qui creà a la cort, un ambient literari que obrí les portes a la consolidació definitiva de l'Humanisme a la Corona.¹¹

Per altra banda, també hem de considerar que l'obra dels escriptors italians Dant, Petrarca i Boccaccio s'estengueren per l'Europa del XIV directament des d'Itàlia i des de la cort papal d'Avinyó. La seva difusió i influència a la Corona catalano-aragonesa fou ràpida. Petrarca ja era conegut a Catalunya a l'últim terç del Quatre-cents. Així ho confirmen la còpia del *De vita Solitaria* de 1377 de Guillem Coll de Canes i l'epístola llatina redactada per Pere de Pont –escrivà reial– el 1386¹² mitjançant la qual fa saber al seu mestre, Lluís Carbonell, la immensa fama de què gaudia Petrarca, *digne laureatus poeta*, a Itàlia i que, entre els molts llibres que ha escrit, es troben el *Rerum Senilium* i el *De vita Solitaria*.

El focus d'aquesta nova concepció és la Cort. L'interès dels monarques i la tasca feta pels funcionaris de la Corona fan que aquesta nova estètica literària i aquesta nova cultura filosòfica es difonguin i es consolidin, encara que s'ignora fins a quin punt, en els cercles intel·lectuals de la Cort.¹³

Els funcionaris renoven l'estil de la prosa i l'Humanisme rep el seu primer impuls gràcies a l'ús pràctic de la llengua llatina que aquells empren en els seus textos diplomàtics. Són aquests secretaris, notaris, escrivans, cancellers qui, amb un afany renovador, traslladen aquests usos de la literatura cancelleresca a la llengua vulgar. Els documents es redacten amb un nou estil, i es manifesta en català per la imitació de les regles del *cursus*, adaptant-les a la llengua catalana; per l'ús de cultismes de llenguatge i per la recerca de la cadència en tota la frase i no solament en les parts finals. La tendència ciceroniana de les cartes redactades en llatí correspon al nou estil de les cartes en català. Ja des del darrer terç del segle XIV, escriptors com Bartomeu Sirvent, Pere de Beviure, Pere Pont i Bernat Metge, qui contribuï de forma determinant a formar la prosa de la Cancelleria, es decanten per aquest nou estil de redacció (Riquer *59-64). Tot i així, hem de tenir en compte que el mecenatge dels reis Joan I i Martí I permeteren l'existència d'aquesta tendència classicista.

Els humanistes italians van tenir consciència clara de la crisi del seu temps i de la necessitat de donar respostes a un model de vida i de pensament esgotats (González

¹¹ A finals del segle XIV i al llarg del XV són diverses les ciutats que actuen com a centres de l'Humanisme. Així, la Barcelona de les darreries del XIV és el focus central primerenc, amb la Cancelleria reial com a nucli difusor. El domini napolità del *Magnànim* és el segon moment i es desenvolupa durant la primera meitat del XV, i València, tenint en compte la redacció i edició del *Tirant lo Blanch*, 1460, 1490, és el tercer moment. (Butiñá 2002b, 95).

¹² Tavani considera que aquesta data podria ser la partida de naixement de l'Humanisme català. (Tavani 133).

¹³ La Cancelleria reial serà el primer centre de l'Humanisme llatí a Catalunya. Els funcionaris àulics adopten un estil en la prosa influenciada per la llengua llatina, *Vid.* Rubió i Balaguer, 1990, 30-31. La labor de notaris, secretaris y curiales como difusores e impulsores de este cambio de pensamiento fue importante, dado que sus actividades propiciaron que las nuevas corrientes del saber se acomodaran en los círculos cortesanos. *Vid.* Miguel 19-20.

Rolán 23-24). Bernat Metge és el primer autor català que s'allunya de la mentalitat medieval, és un home racional que s'interessa per l'Antiguitat i per Petrarca i demana la transformació dels valors medievals que considera també esgotats i obsolets. Petrarca és la referència de l'Humanisme però Metge es capaç de contradir els aspectes medievalitzants que l'italià reflecteix en àmbits filosòfics i morals. Critica els continguts misògins presents en Petrarca. Metge l'admira molt però el rectifica. Al recrear una obra Metge, no tan sols es fusiona amb les seves fonts i amb els clàssics, sinó que els fa seus i els adapta fins a tal punt que els rectifica: l'aprofitament econòmic dels textos és màxim (Butiñá, 2002b, 98).

L'Humanisme a Catalunya té uns trets que el diferencien de la resta d'humanismes que es desenvolupen a Europa. Fins i tot, a Itàlia van existir diversos humanismes. Adient al cas és la cita del professor Hillgath: “no va existir un humanisme en estat pur a cap país, ni tan sols a Itàlia” (Vilallonga 478). Aquesta cita del professor ens porta a concloure que no es pot parlar en termes generals d'un humanisme exclusiu, pur, únic, ni tan sols a Itàlia. Això ens porta també a observar la resta de països pels quals es va estendre l'humanisme i que va tenir conreadors dels *studia humanitatis* més o menys afortunats. I això, en paraules de la professora Vilallonga: “ens allibera d'un llast que ha acompanyat durant molts anys als historiadors de la literatura de l'època del Renaixement”. Per tant, s'ha de contemplar cada humanisme en el seu context històric, social i geogràfic determinat, i d'aquesta manera en podrem acceptar fàcilment les seves particularitats. L'humanisme no té uniformitat ni és estàtic en el seu pas dels segle XIV al XV i d'aquest al XVI no es pot mesurar. O millor dit, per què s'ha de mesurar en relació a un humanisme italià pretesament en estat pur i uniforme? (Vilallonga, 478,480-81).

Els estudis sobre l'origen de l'Humanisme a Espanya porten a González Rolán (62-63), a afirmar que, segons les seves investigacions, a mitjan del segle XV a Castella i també a Catalunya es difonen moltes obres clàssiques posades en circulació pels humanismes italians i també les traduccions llatines d'obres gregues juntament amb els escrits originals dels representants del l'Humanisme filològic i literari com Bruni, P. C. Decembrio, Poggio, Bracciolini. A la primera meitat del segle XV hi ha clares i evidents mostres d'Humanisme, tant de l'Humanisme ampli com del restringit.¹⁴

Aquest concepte d'Humanisme dins les lletres catalanes, que neix al voltant de la penúltima dècada del tres-cents, s'ha qüestionat en diverses ocasions. S'ha parlat d'aquest període com un període previ a l'Humanisme real que esdevé al quatre-cents, anomenant-lo prehumanisme i, fins i tot, s'ha negat l'existència del fenomen humanista.

Cal entendre el concepte d'Humanisme com una orientació de la vida de l'home i del seu entorn, com una actitud d'oposició a la qüestió escolàstica. El fet que puguem titllar Metge d'home de mentalitat humanista no implica ni modifica res la necessitat

¹⁴ Per aquests dos conceptes d'Humanisme *Vid. Infra*.

de l'existència d'un moviment de savis obsessionats en el llatí i en la transmissió perfecta del textos dels clàssics antics.

Metge és una figura genial i única en les lletres catalanes de finals del segle XIV, la seva mentalitat era “anys llum” del pensament de l'època i, si aquesta forma de pensar s'apropa a la que anys després desenvoluparen una sèrie d'intel·lectuals a qui se'ls definí com a humanistes, per què no aplicar aquest terme al propi Metge, malgrat ni escriví en llatí ni féu cap tasca filològica amb els textos clàssics? No oblidem que, fins i tot, ell és capaç de contradir a l'anomenat iniciador de l'Humanisme, o millor dit, segons Kristeller, el primer gran representant de l'Humanisme, Petrarca.

L'Humanisme català va existir. El nom que li assignem és el que menys importa: el que està clar és que hi ha un canvi a partir del darrer terç del segle XIV a les lletres catalanes.

Ara bé, si s'entén l'Humanisme des d'una vessant menys flexible, sense tenir en compte les valoracions contextuals i les actituds humanes, si ens limitem a un humanisme de caràcter exclusivament filològic, és a dir, aquell que estudia els clàssics gràcies al coneixement profund de la llengua i la literatura llatines, difícilment podrem parlar de cultura humanista a la Corona aragonesa a finals dels segle XIV. D'això disserta González Rolán (2002, 62-63), quan fa referència als dos sentits que es dona al terme humanisme. Un sentit restringit que correspon al coneixement dels autors clàssics aconseguit mitjançant la lectura, comentari i traducció dels textos, i un altre, el del humanisme “ampli” que s'identifica amb l'assimilació i absorció dels models culturals clàssics, el reflex del qual més evident és l'*imitatio*. Així, doncs, en aquest context el nostre autor escriví, el 1381, el *Llibre de Fortuna e Prudència*, una obra que reflecteix aquest canvi d'actitud en relació a l'època medieval tradicional, deslligant-se de plantejaments ja obsolets.¹⁵

Els estudis de principis del segle XX sobre aquest context cultural assenyalen com a data clau l'any 1388 (Rubió i Lluch 70). La traducció de l'obra de Petrarca, *Valter e Griselda* per Bernat Metge marca el començament de la influència italiana en la literatura catalana. La traducció de l'obra de Petrarca, que és també una traducció en llatí d'un conte del *Decameró* de Boccaccio pot ser considerada com el punt de partida efectiu del canvi estilístic en la producció literària de Metge. Tot i així, la data ha estat qüestionada des d'un principi.¹⁶

¹⁵ Cal considerar l'Humanisme com un fenomen complex de caràcter antropocèntric i no veure'l únicament des d'una vessant filològica. (Butiñá 2006, 30).

¹⁶ Ja Riquer, l'accepta en un primer moment, però en espera de trobar nous arguments. L'única base que sustenta aquesta teoria és la manifestació del propi Metge a la lletra d'adreça que apareix al final del relat on diu que es troba “per envejosos contra justícia maltractat”. Aquesta situació faria esment al primer procés que va patir el nostre autor a l'any 1388. Per tant, conclou Riquer que el *Valter e Griselda* està relacionat amb la data del primer procés de Metge, el 1388. (Riquer *46).

També dubta d'aquesta data Butiñá (2002, 41-47); segons ella, s'ha anat a la carta de cloenda d'aquesta obra per datar-la a causa d'un primer procés viscut per Metge el 1388, ja que hi vol moure compassió i hi apareix maltractat injustament per envejosos. Aquesta actitud té molts precedents, com ara la frase inicial del llibre que traduïa, el *Decameró*: “umana cosa è aver compassione degli affitti”.

És obvi que el *Valter e Griselda*, que a més conté elogis directes de l'autor cap a Petrarca, no pot ser fruit de la inspiració momentània de l'autor. Necessita de la maduració d'uns condicionants culturals que permetin el canvi d'orientació en la mentalitat artística i el seu posterior reflex en les obres.

No obstant això, és Ferrer Saiol, amb la seva traducció del *De re rustica* de Pal·ladi que inicia el 1380 i acaba el 1385 qui aporta un tret qualitatiu a les traduccions, ja que contribueix amb una reflexió crítica a l'acte de la traducció i revela una exigència filològica. No pretenc presentar Ferrer Saiol com un humanista, ni de bon tros, però sí que cal observar que la seva actitud en relació als clàssics demostra que la mentalitat dels homes de la Cancelleria iniciava una etapa nova en les lletres catalanes.

Es perfila doncs, a finals del segle XIV, una mentalitat en els homes de lletres i intel·lectuals que anuncia canvis en la forma de creació artística; aquests són producte d'una activitat vital diferent a la d'èpoques passades.

El *Llibre de Fortuna e Prudència* i la recepció de l'obra per la crítica

El *Llibre de Fortuna e Prudència* és una obra que ha estat considerada per la crítica especialitzada al llarg de la història com un poema medieval, tant per la seva estructura i forma com pel seu contingut.

Creo vano todo esfuerzo encaminado a ver atisbos de 'renacimiento' en el *Libre de Fortuna e Prudència*. Este poema es típica y esencialmente medieval, y supone el planteamiento de un problema eterno el de la Providencia divina desde un ángulo propio y característico de los escritores de los tiempos medios. [...] El Renacimiento romperá con esta especie de tratado filosófico versificado y precisamente Bernat Metge es un ejemplo típico del salto de un estilo a otro, pues no en vano alguno de los problemas esenciales para el hombre los planteará tanto en el *Libre de Fortuna e Prudència* como en *Lo Somni*, a uno dieciocho años de distancia, pero en aquel poema los debate un hombre medieval y en este diálogo los debate un hombre moderno. (Riquer *27-28)

L'historiador Miquel Batllori situa el *Llibre de Fortuna e Prudència* dins d'un primer període d'evolució literària de Metge, que comprèn des de 1375 fins a 1387, i en el que és evident una tendència classicista que no presenta encara trets humanístics, ja que són medievals la seva mètrica, la seva llengua provençalitzada i el seu tòpic argument.¹⁷

¹⁷ "Las obras de Metge correspondientes al periodo 1375-87 [...] pertenecen más bien a una tendencia clasicista que todavía no es humanista, sino sólo una constante histórica de todo el Medievo. Medieval es la forma métrica y también la lengua provençalizante del *Libre de Fortuna e Prudència* (1381) y su argumento había sido un tópico tanto de los medievales como de los trecentistas". (Batllori 1995, 22).

Això no obstant, posteriors estudis plantegen una nova orientació en la comprensió de l'obra. Aquesta nova interpretació es basa en les teories semiòtiques i en les de la recepció literària sobre el tarannà obert de les obres, que permet el subjectivisme del lector i, per tant, diverses interpretacions sobre una mateixa obra. El lector, que rep la informació, l'interpreta i, en conseqüència, reacciona d'una o d'altra manera. Aquestes interpretacions, que sorgeixen per l'ús de les fonts, per la seva disposició, per la seva adaptació al poema, pel tracte i per l'actitud ètico-filosòfica, del propi autor, són factors que obliguen a una nova lectura, Així, després d'aquestes interpretacions, s'observa un tarannà clarament racionalista-humanista en l'actitud de Bernat Metge.¹⁸

Han estat fonamentals, per a una nova interpretació de l'obra, els estudis realitzats sobre el tema per la doctora Butiñá, que han servit de tret de sortida per posteriors anàlisis sobre la *receptio* de la obra de Metge.¹⁹

Una relectura de l'obra ens permet observar-la com un paròdia irònica de la solució tradicional escolàstica en el tema del bé i del mal i de la justícia divina. Aquesta resolució final està més en consonància amb la forma de ser escèptica, racional i crítica del seu autor (Marco 2-3).

La lectura humanista del *Llibre de Fortuna e Prudència* passa, necessàriament, per considerar tota la seva producció literària com un procés de nova conscienciació. Com tot procés que es desenvolupa en el temps, l'humanista presenta diverses fases i necessita, obligatòriament, d'una fase d'inici i d'una de culminació. El període d'inici, on ja s'entreveuen valors nous relacionats amb la mentalitat tradicional, correspon al *Llibre de Fortuna e Prudència*, i la fase de culminació, molt més desenvolupada, madura i perfecta, correspon a *Lo Somni*.

Pel seu caràcter innovador, considero interessant transcriure, en síntesi, els fonaments d'una lectura nova de *l'opera prima* de Metge proposada per la doctora Butiñá:

Recientemente he propuesto una lectura de corte humanista del *Libre de Fortuna e Prudència* de la que se desprendería de la obra una interpretación divertida y atrevida. [...] sugiero una visión unitaria de su producción, es decir, que ininterrumpidamente tuviese una conciencia humanista, con la problemática inherente a aquella corriente de

¹⁸ Butiñá 1993c, 217. En aquest article, la doctora Butiñá es manifesta a favor de la lectura semiòtica, que atorga tantes interpretacions possibles com lectures, degut al caràcter obert de les obres.

Luis Acosta Gómez afirma que aquells autors que han reconegut la rellevància del lector en la constitució del significat del text, defensen la naturalesa de l'obra oberta. Assegura, a més, que segons el teòric Groeben, una de les característiques fonamentals del text, a la teoria empírica, és la poliinterpretabilitat. (Acosta 275).

¹⁹ Els articles esmentats són "Una volta per les obres de Metge de la mà de Fortuna e Prudència". *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes, XXVI, Miscel·lània Jordi Carbonell 5*, (1993b): 46-70; "Un nou nom per al vell del *Llibre de Fortuna e Prudència*". *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, XLII (1989-90): 219-24, i "De Metge a Petrarca pasando por Boccaccio". *Epos 9* (1993c): 217-31.

pensamiento. Este planteamiento parece coherente en la medida en que no es concluyente:

- 1) Que experimentase una drástica conversión al humanismo entre 1381, en que habría escrito aquel libro, y 1388, fecha en que se suele datar la traducción del Valter e Griselda, y donde manifiesta tener *singular afecció* a las obras de Petrarca.
- 2) Que consideremos aquel *Libre* “estretament vinculat amb els poemes narratius catalans dels segles XIV i XV” y el *Sermó*, “una cínica paròdia dels sermons moralitzadors”, como dice Lola Badia.
- 3) Que un humanista hubiese escrito una obra según una actitud de la cual no participaba (Butiñá 1993a, 129-30).

Jerónimo Miguel defensa la mentalitat humanista de Metge des de les seves primeres obres –*Libre de Fortuna e Prudència, Sermó*–, considerant-lo com un home intuïtiu i receptiu amb els nous plantejaments i canvis que apareixen a l'època i que aparten, de manera definitiva, del context filosòfic, les estructures medievals de tipus escolàstic, ja obsoletes (Miguel 12).

Jaume de Puig Oliver no qüestiona que l'humanista sigui un nou lector dels clàssics, però afirma que, principalment, l'Humanisme és una orientació de la vida de l'home i del seu entorn, una actitud d'oposició a la qüestió tradicional escolàstica (Puig 293-97).

Lola Badia també defineix al *Llibre de Fortuna e Prudència* como una subtil xarxa d'ironies teixida per Metge, que ampliarà i corregirà en la seva obra cabdal, *Lo Somni* (Badia 1989, 33).

No es qüestiona en cap moment l'estructura medieval del poema. La forma, la mètrica, la llengua, el debat filosòfic han estat presos del context literari de l'Edat Mitjana. No obstant això, cal entendre que Metge es val d'aquests materials per a situar una sèrie de reflexions sobre la problemàtica de la justícia divina i dels conceptes del bé i del mal en un pla de caràcter humanista, i això ho aconsegueix gràcies a l'ús diferent que fa de les fonts, transmetent una idea de profund racionalisme, escepticisme i rebel·lia davant d'aquest temes. Temes greus que la filosofia escolàstica resol de tal manera, que no satisfan, en absolut, al nostre autor.

És la mateixa fórmula que Metge utilitzarà en la composició del *Sermó* i en la de la *Medecina*. Parodia els sermons i els lletovaris utilitzant l'estructura típica i pròpia d'aquests gèneres medievals.

El *Llibre de Fortuna e Prudència* juntament amb el *Sermó* i la *Medecina* formen una trilogia d'obres burlesques que pretenen parodiar diversos textos característics de l'Edat Mitjana: els debats, els sermons i els lletovaris respectivament. Aquesta és la manera d'actuar de Bernat Metge: parodia el gènere literari a partir de l'ús de l'estructura característica del propi text. Cal afegir, tanmateix, que una major tolerància social en la revelació de comportaments poc morals i ètics permet Metge ser molt més directe i clar en les paròdies del sermó i del lletovari, mentre que les

reflexions que fa al *Llibre de Fortuna e Prudència*, per la seva major gravetat i transcendència del seu contingut filosòfic, no s'aprecien tan fàcilment, i a més, no poden ser parodiades de forma diàfana i evident; per això, el nostre autor es veu obligat a ocultar tot el seu escepticisme i inconformisme filosòfico-teològic sota un vel d'ambigüitat poc perceptible per al lector.

Aquesta és la idea fonamental que es troba en el *Llibre de Fortuna e Prudència*: malgrat la seva estructura eminentment medieval, l'autor rebutja la filosofia escolàstica i dona a la seva obra un contingut conceptual humanista.

Obres citades

- Acosta Gómez, Luis. *El lector y la obra. Teoría de la recepción literaria*. Madrid: Gredos, Biblioteca Románica Hispánica, Estudios y Ensayos, 368, 1989.
- Badia, Lola, “Siats de natura d’anguila en quant farets: la literatura segons Bernat Metge.” *El Crotalón. Anuario de Filología Española*, I, (1984): 25-65.
- . “De *La Faula* al *Tirant lo Blanc*, passant, sobretot, pel *Llibre de Fortuna e Prudència*.” *Deu Anys Miscel·lània, Quaderns Crema*, (1989): 17-57.
- Batllori, Miquel. “El pensamiento renacentista en España y Portugal.” *Humanismo y Renacimiento*. Círculo de Lectores. Barcelona: 1995a, 13-27.
- . “El gran mestre don Juan Fernández de Heredia y el helenismo en la corte de Aviñón.” *Humanismo y Renacimiento*. Barcelona: Círculo de Lectores, 1995b, 75-85.
- Butiñá, Julia. “Un nou nom per al vell del *Llibre de Fortuna e Prudència*.” *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, XLII (1989-90): 219-24.
- . “Bernat Metge y su terrorífica amante (una relectura de *Lo Somni*).” *Journal of Hispanic Studies (Catalan Literature)* V (1993a): 129-41.
- . “Una volta per les obres de Metge de la mà de Fortuna e Prudència.” *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes, XXVI, Miscel·lània Jordi Carbonell 5*, (1993b): 46-70;
- . “De Metge a Petrarca pasando por Boccaccio.” *Epos*, IX (1993c): 217-31.
- . “El paso de “Fortuna” por la península durante la Baja Edad Media.” *Medievalismo. Boletín de la Sociedad Española de Estudios Medievales*, 3 (1993d): 209-29.
- . *Del Griselda català al castella*. Minor 7. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 2002a.
- . “Barcelona, Nápoles y Valencia: tres momentos del Humanismo en la Corona de Aragón.” *Revista de Filología Románica* (2002 b): 91-107.
- . *En los orígenes del Humanismo: Bernat Metge*. Madrid: UNED, 2002c.
- . “Sobre el Humanismo catalán y las periodizaciones.” *Revista de Lenguas y Literaturas Catalana, Gallega y Vasca* 9 (2004): 251-78.
- . “El Humanismo catalán.” *eHumanista* 7 (2006): 28-36.
- Carrère, Claude. *Barcelona 1380-1462. Un centre econòmic en època de crisi*, vol I i II. Barcelona: Curial, 1978.
- González Rolán, Tomás. *La tradición clásica en España (siglos XIII-XV)*. Madrid: Ediciones Clásicas, 2002.
- Kristeller, Paul Oskar. *Ocho filósofos del Renacimiento italiano*. México: Fondo de Cultura Económica. 1996.
- Manitius, Max von. *Geschichte der lateinischen Literatur des Mittelalters III*. Munic: Beck, 1931.

- Marco, Miquel. "Obras burlescas de Bernat Metge: *Libre de Fortuna e Prudència, el Sermó y la Medecina.*" *www.Liceus.com. Portal de la Humanidades* (2004): 1-17.
- Miguel, Jerónimo. "Bernat Metge i *Lo Somni*: Luces i sombras entre los bastidores del Humanismo." *Revista de Lenguas y Literaturas catalana, gallega y vasca* IV (1996): 11-31.
- Nepaulsingh, Colbert. "Bernat Metge's *Libre de Fortuna e Prudència* and the literary tradition of the goddess Fortuna." *Catalan Studies, Volume in Memory of J. De Boer.* (1977): 203-07.
- Puig i Oliver, Jaume de. "Humanisme català?" *Arxiu de Textos Catalans Antics* 10 (1991): 293-97.
- Rico, Francisco. "Petrarca y el Humanismo catalán." *Actes del sisè col·loqui internacional de Llengua i Literatura catalanes. Publicacions de l'Abadia de Montserrat* (1983): 257-92.
- . *El sueño del humanismo.* Barcelona: Destino, 2002.
- Riquer, Martín de. *Obras de Bernat Metge.* Barcelona: Universidad de Barcelona, 1959.
- Rubió i Balaguer, Jordi. "Els orígens de l'Humanisme a Catalunya." *Humanisme i Renaixement.* Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990. 29-44.
- Rubió i Lluch, Antoni. "Joan I humanista i el primer període de l'Humanisme català." *Estudis Universitaris Catalans* X (1917-18): 1-117.
- Tavani ,Giuseppe. *Per una història de la cultura catalana medieval.* Barcelona: Curial, 1996.
- Treppo, Mario del. *Els mercaders catalans i l'expansió de la corona catalano-aragonesa al segle XV.* Barcelona: Curial, 1976.